

T.C
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ
RESİM BÖLÜMÜ

PORTRELER ÜZERİNDE ZAMAN OKUMALARI
DİPLOMA ÇALIŞMASI KAPSAMINDA HAZIRLANAN VE ARAŞTIRILAN

UYGULAMA RAPORU

Edanur KAYA

Doç. Muhammet TATAR

ERZURUM 2024

TEŞEKKÜR

Çalışmaya başladığımdan beri benden emeğini ve desteğini esirgemeyen gerek uygulama gerek araştırma kısmında yardımcı olan Doç. Muhammet TATAR hocama teşekkürlerimi sunarım...

GİRİŞ

Sanat tarihi, insan deneyimlerini ve kültürel değerleri yansıtan çeşitli biçimlerin evrimini gözler önüne serer. Bu bağlamda, portre sanatı, bireylerin fiziksel ve psikolojik varlıklarını, toplumsal rollerini ve tarihsel bağlamlarını ifade eden önemli bir araç olarak öne çıkar. Portreler, sadece bireylerin yüzlerini değil, aynı zamanda yaşamlarının geçirdiği süreyi ve bu sürecin kişisel ve toplumsal yansımalarını da gösterir. Dolayısıyla, portrelerde zamanın nasıl temsil edildiğini anlamak, sanatın evrimini ve toplumların zaman algısını derinlemesine kavrayabilmemize olanak tanır.

Portreler yüzyıllar öncesinde bile önemi oldukça fazladır, ilk insanlara baktığımızda daha yazının icadı bulunmadan duvar figürleri ve tablet çizimlerini görebiliriz. Bu eserler portre niteliğinde olmamasına rağmen yüz üzerindeki betimlemeleri diğer figürlerden ayırt etmemizi ve yüzün biçimini bizlere kişilerin karakteristik anlatımını sunmakta.

Portre sanatı, Antik Mısır döneminden başlayarak, Orta Çağ, Rönesans, Barok, Modern ve Postmodern dönemlere kadar geniş bir tarihsel yelpazeye sahiptir. Her dönemde portreler, dönemin estetik anlayışını ve toplumsal değerlerini yansıtırken, zamanın temsilindeki değişim de sanatın evrimine dair önemli ipuçları sunar. Özellikle Rönesans döneminde, portreler bireylerin gerçekçi bir şekilde tasvir edilmesiyle dikkat çekerken, Barok dönemi, zamanın dramatik bir biçimde, hareket ve ışık oyunları ile temsil edilmiştir. Modern ve Postmodern dönemlerde ise, zaman kavramı daha soyut ve kurgusal bir şekilde ele alınarak, sanatçının kişisel ve toplumsal zaman algısı ortaya konmuştur.

Portrelerde zaman temsili, sadece bireylerin yaşını veya fiziksel değişimini değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bağlamlarını da yansıtır. Yaşlanma izleri, kıyafet değişimleri, arka plan objeleri ve portrelerin kompozisyonu, zamanın geçişini ve birey üzerindeki etkilerini yansıtmak için kullanılan önemli unsurlardır. Örneğin, bir portrede yaşlılık izlerinin bulunması, zamanın kaçınılmaz etkilerini ve insan yaşamının geçici doğasını vurgular. Diğer yandan, zamanın soyut temsillerinde kullanılan semboller ve imgeler, zamanın sürekliliğini ve geçişini anlatmada önemli bir rol oynar.

Bu tez, portrelerde zaman temsillerini derinlemesine inceleyerek, sanatın tarihsel gelişimini ve toplumsal değişimlerle ilişkisini anlamayı amaçlamaktadır. Portrelerde zaman kavramının temsili, sanatçıların estetik ve teknik seçimleriyle şekillenen, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bağlamlarla etkileşime giren karmaşık bir süreçtir. Bu bağlamda, portrelerin zaman temsillerini analiz etmek, sanat eserlerinin toplumsal ve kültürel yansımalarını daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır.

Literatür taraması, portrelerde zaman temsili konusundaki çalışmaları ve teorileri inceleyecek, tarihsel bağlamların ve sanatsal yaklaşımların bu temsiller üzerindeki etkilerini değerlendirecektir. Rönesans'tan günümüze kadar geçen süre zarfında, portrelerde zamanın nasıl temsil edildiğine dair yapılan araştırmalar, bu çalışmanın temelini oluşturacaktır. Ayrıca, sanatçıların zaman kavramını portrelerinde nasıl ifade ettiklerini ve bu temsillerin toplumsal bağlamlarla ilişkisini incelemek, bu tez çalışmasının ana hedeflerinden biridir.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	I
GİRİŞ.....	II
İÇİNDEKİLER.....	IV
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	V
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
PORTRELER ÜZERİNDE ZAMAN OKUMALARI.....	1
1.1. Portre Nedir.....	1
1.2. Portrenin Tanımı ve Tarihçesi.....	2
1.2.1. Portrenin Tanımı.....	2
1.2.2. Portrenin Tarihçesi.....	3
1.3. Portre Türleri ve Stilistik Yaklaşımlar.....	4
1.3.1. Portre Türleri.....	4
1.3.2. Stilistik Yaklaşımlar.....	5
İKİNCİ BÖLÜM.....	7
PORTRELERDE ZAMANIN TEMSİLİ.....	7
2.1. Zamanın Görselleştirilmesi.....	7
2.1.1. Zamanın İmgelerle Temsili.....	7
2.1.2. İşaretler ve İmgelerle Temsili.....	8
2.2. Zamanın Sanatsal Temsili.....	9
2.2.1. Geçiş Süreçleri.....	9
2.2.2. Zamanın Kurgusal Temsili.....	9
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	10
SANATÇILARIN ZAMAN TEMSİLİ ÜZERİNE YAKLAŞIMLARI.....	10
3.1. Tarihsel Sanatçılar.....	10
3.2. Modern ve Çağdaş Sanatçılar.....	12
3.3. Fotoğrafçılar.....	14
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	15
ZAMANIN SOSYAL VE KÜLTÜREL BAĞLAMI.....	15
4.1. Toplumsal Değişimlerin Portrelerdeki Yansımaları.....	15
4.1.1. Sosyal Sınıf ve Zaman.....	15
4.1.2. Kültürel Temsiller.....	16
4.2. Tarihsel Olaylar ve Zaman.....	16
4.2.1. Tarihsel Olaylar ve Etkileri.....	17

BEŞİNCİ BÖLÜM.....	17
TEKNİK VE ESTETİK YAKLAŞIMLAR.....	17
5.1. Teknik Yöntemleri ve Zaman Temsili.....	17
5.1.1. Geleneksel Teknikler.....	17
5.1.2. Modern Teknikler.....	18
5.2. Estetik Üsluplar ve Zaman.....	18
5.2.1. Klasik ve Modern Üsluplar.....	18
ALTINCI BÖLÜM.....	19
GELECEK ARAŞTIRMA ALANLARI.....	19
6.1. Dijital ve Yeni Medya Sanatında Zaman.....	19
6.1.1. Dijital Sanat.....	19
6.1.2. Sanal Gerçeklik ve Zaman.....	19
6.2. İnterdisipliner Yaklaşımlar.....	19
6.2.1. Psikoloji ve Zaman.....	20
6.2.2. Sosyoloji ve Zaman.....	20
YEDİNCİ BÖLÜM.....	21
UYGULAMA RAPORU.....	21
7.1. Uygulamanın Yapılış Gerekçesi.....	21
7.2. İçerik ve Biçime Yönelik Saptamalar.....	21
7.3. Uygulamanın Düşsel Yönü.....	22
RESİMLER.....	22
KAYNAKÇALAR.....	23

ŞEKİLLER DİZİNİ

- Şekil 1.** Wediat-eye Amulets, British Museum.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- Şekil 2.** Leonardo Da Vinci, Yağlı Boya, 77x53cm, 1503-1507/1519, Louvre Müzesi.....10
- Şekil 3.** Rembrandt Van Rijn, 1660, 80.3x63.3 cm, Metropolitan Museum of Art New York.....11
- Şekil 4.** Frida Kahlo, Kendi Portrem, Yağlıboya, 1940, 61.2 x 47 cm, Harry Ransom Center, Austin..12
- Şekil 5.** Andy Warhol, 1962, 205,4 x 144,8 cm, Tate Modern, London.....13
- Şekil 6.** Edanur Kaya. Zaman Perdesi. Yağlı boya. 50x70cm. 2024.....22

İKİNCİ BÖLÜM

PORTRELERDE ZAMANIN TEMSİLİ

2.1. Zamanın Görselleştirilmesi

Portrelerde zamanın görselleştirilmesi, sanat tarihinin farklı dönemlerinde ve akımlarında çeşitli şekillerde ele alınmıştır. Portreler, bireylerin sadece fiziksel görünüşlerini değil, aynı zamanda zamanın geçişini ve sosyal bağlamı yansıtır. 16. ve 17. yüzyıl Avrupa portrelerinde, bireylerin statüsü ve başarıları detaylı giysiler ve arka plan unsurlarıyla vurgulanmış, böylece dönemin sosyal ve ekonomik durumları görselleştirilmiştir. Modern sanatçılar ise zamanın geçişini ışık ve renk oyunları ile ifade etmiş, fotoğrafın yaygınlaşmasıyla portreler anlık görüntüleri dondurarak zamansal değişimleri belgeleyen araçlar haline gelmiştir. Çağdaş sanatçılar ise zamanın soyut temsillerini kullanarak, zamanın psikolojik ve felsefi boyutlarını ele almış, sürrealist yaklaşımlar ise zamanın belirsizliğini ve akışkanlığını vurgulamıştır.

2.1.1. Zamanın İmgelerle Temsili

Zaman, sanat tarihinde her dönemde farklı imgelerle temsil edilmiştir. İmgeler, zamanın soyut kavramını somutlaştırarak izleyiciye çeşitli dönemlerin, anların ve değişimlerin hissini aktarır. Bu temsil, sanatın farklı dallarında ve tarihsel dönemlerde çeşitli biçimlerde ortaya çıkmıştır.

Rönesans döneminde, zaman genellikle bireylerin yaşlanma izleri ve yaşları aracılığıyla temsil edilmiştir. Bu dönemin sanatçıları, portrelerde yüz ifadeleri ve fiziksel değişimlerle zamanın geçişini görselleştirmiştir. Örneğin, Rembrandt'ın portrelerinde, ışık ve gölge kullanımı ile yaşlılık ve yaşam deneyimi betimlenmiştir (Harris, 1997).

Modern sanat döneminde, zamanın imgelerle temsili daha soyut bir hale gelmiştir. Empresyonistler, zamanın geçişini ve anlık izlenimleri renk ve ışık oyunları ile ifade etmiştir. Claude Monet'nin "Rouen Katedrali" serisi, katedralin farklı gün ve saatlerdeki görünümünü yansıtarak zamanın değişimini estetik bir biçimde ortaya koyar (Monet, 1880-1890).

Çağdaş sanatçılar ise zamanın soyut temsillerini araştırarak, zamanın psikolojik ve felsefi boyutlarını imgelerle ifade etmiştir. Salvador Dalí ve diğer sürrealist sanatçılar, zamanın belirsizliğini ve akışkanlığını vurgulayan imgeler kullanarak, zamanın doğasına dair derin bir anlayış sunmuştur (Dalí, 1930-1940).

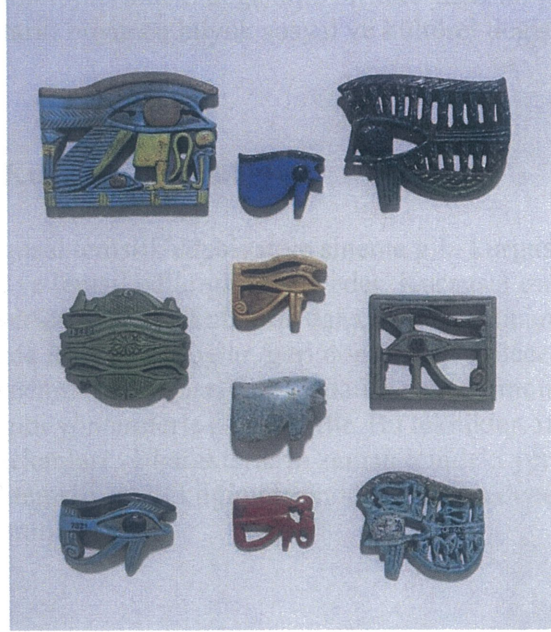
Fotoğrafın gelişimiyle birlikte, zamanın imgelerle temsili daha belgeleyici bir hale gelmiştir. Fotoğrafçılar, anlık görüntüleri dondurarak kişisel ve toplumsal tarihleri belgeleyen bir araç haline gelmiştir. Susan Sontag'ın çalışmaları, fotoğrafın zamanın anlık temsillerini nasıl gerçekleştirdiğine dair önemli bilgiler sunar (Sontag, 1977).

2.1.2. İşaretler ve Semboller

İşaretler ve semboller, anlam iletiminin temel araçlarıdır ve çeşitli bağlamlarda kullanılır. İşaretler, genellikle somut ve doğrudan bir anlam taşır. Örneğin, trafik işaretleri yol güvenliğini sağlamak için belirli kuralları ve yönlendirmeleri ifade ederken, matematiksel işaretler belirli hesaplamaları belirtir. Charles Sanders Peirce, işaretleri üç ana kategoriye ayırmıştır: ikonlar (benzerlik temellidir), indeksler (fiziksel bağlantı temellidir) ve semboller (sosyal anlaşma temellidir).

Semboller ise daha soyut ve kültürel anlamlar içerir. Semboller, bir kavram veya değeri temsil etmek için kullanılır. Örneğin, kalp sembolü genellikle sevgiyi temsil ederken, bayraklar ulusal kimliği ifade eder. Carl Jung, sembollerin kolektif bilinçaltındaki arketipik imgeler olduğunu ve kültürel bağlamlarla şekillendiğini belirtmiştir.

İşaretler ve semboller, kültürel ve psikolojik açıdan da önemlidir. Kültürel bağlamda semboller toplumların değerlerini yansıtırken, işaretler pratik işlevler üstlenir. Psikolojik olarak ise semboller bireylerin bilinçaltı süreçlerini ifade ederken, işaretler mantıksal düşünme süreçlerine yardımcı olur. Bu özet, işaretler ve sembollerin anlam ve temsildeki rollerini kısaca açıklar ve her iki kavramın nasıl işlediğine dair temel bir anlayış sağlar.

Şekil 1. Wedjat-eye Amulets, British Museum

Gözlerin sanatsal bir özellik olarak bilinen ilk kullanımlarından biri Eski Mısır'dadır. Horus Gözlüğü, diğer adıyla Wedjat, koruma, iyileşme ve yenilenmenin sembolüydü. Eski bir gökyüzü tanrısı olan Horus'un, bu erdemlerle Mısırlıların geleceğini belirlediğine inanılırdı. Bu nedenle, Mısırlıların taktığı koruyucu amuletlerin üzerine göz figürleri sıkça işlenirdi. (Allen, 2005; Wilkinson, 2000).

2.2. Zamanın Sanatsal Temsili

Zaman, sanat tarihinde çeşitli şekillerde temsil edilmiştir. Antik Yunan'dan Rönesans'a kadar sanatçılar, zamanı bazen somut, bazen soyut formlarda tasvir etmişlerdir. Eski Yunan sanatında, zaman genellikle tanrı Kronos'un figürüyle simgelenmiştir; Kronos, zamanı ve kaderi temsil eden bir figürdü. Orta Çağ'da, zamanın geçişi genellikle saatler ve takvimler gibi nesnelere gösterilmiştir. Rönesans döneminde, zamanın geçişi ve insan ömrü, ölümlülük ve geçici yaşam temalarıyla işlenmiştir. Modern sanatta ise zaman, bazen parçalanmış ve çoklu perspektiflerle ifade edilmiştir, bu da zamanın sürekli bir akış değil, çoklu ve kesintili bir deneyim olduğunu yansıtır.

2.2.1. Geçiş Süreçleri

Geçiş süreleri, toplumların ve kültürlerin zaman içerisindeki değişim süreçlerini ifade eder. Bu süreler genellikle ekonomik, sosyal veya teknolojik değişimlerle ilişkilidir ve bir kültürden diğere geçiş dönemlerini kapsar. Örneğin, sanayi devrimi, toplumların tarım toplumlarından endüstri toplumlarına geçiş sürecini tanımlar. Benzer şekilde, dijital devrim de bilgi ve iletişim teknolojilerindeki değişimle birlikte yaşanan toplumsal dönüşümleri içerir. Bu geçiş süreleri, tarih boyunca büyük sosyal ve kültürel değişimlere neden olmuştur.

2.2.2. Zamanın Kurgusal Temsili

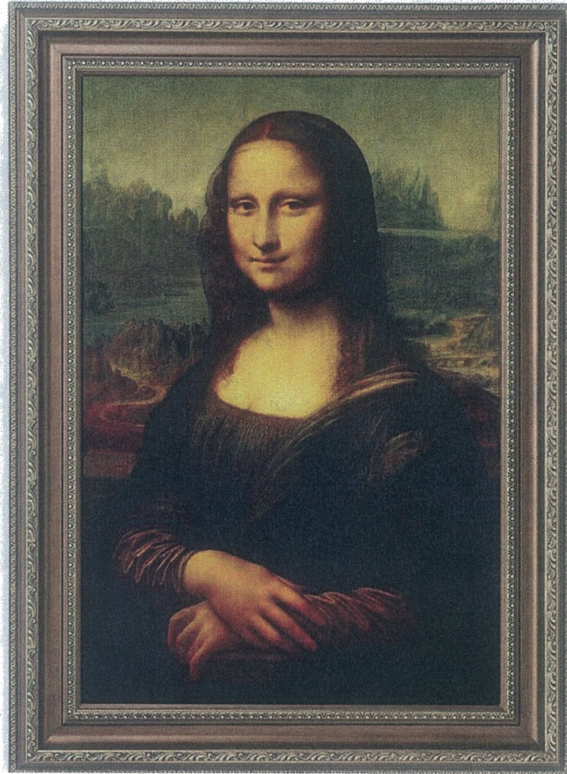
Zamanın kurgusal temsili, edebiyat ve sinema gibi kurgusal sanat formlarında zamanın nasıl ele alındığını ve temsil edildiğini ifade eder. Kurgusal eserlerde zaman genellikle doğrusal bir akış yerine, çeşitli tekniklerle daha esnek ve dinamik bir şekilde sunulur. Örneğin, romanlarda içsel monologlar, geri dönüşler ve geleceğe yönelik öngörüler, zamanın farklı boyutlarda işlenmesini sağlar. Sinemada ise zaman, montaj teknikleri, kesmeler ve zaman atlamaları gibi yöntemlerle anlatılabilir. Bu teknikler, izleyicinin ve okuyucunun zamanın geçtiği mekanları ve karakterlerin zaman içindeki yerlerini algılamasını etkiler. Zamanın kurgusal temsili, gerçekliğin ötesinde bir zaman deneyimi sunarak, anlatının derinliğini ve anlamını artırır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SANATÇILARIN ZAMAN TEMSİLİ ÜZERİNE YAKLAŞIMLARI

3.1. Tarihsel Sanatçılar

Leonardo Da Vinci zamanın ve yaşlanmanın sanat üzerindeki etkilerini derinlemesine ele almış bir sanatçıdır. Özellikle Mona Lisa tablosunda, zamanın ve yaşlanmanın temsili önemli bir yer tutar. Leonardo'nun Mona Lisa'daki yaklaşımı, yaşlanmanın getirdiği ince değişimleri ve kişisel derinliği zarif bir şekilde yansıtır. Mona Lisa'nın yüzündeki detaylı gözlemler ve ince gölgeler, zamanın ve yaşlanmanın etkilerini nazik bir şekilde betimler (Kemp, 2006). Leonardo, portredeki yüz ifadesi ve doğaüstü bir gizemle, zamanın sadece fiziksel değil, aynı zamanda psikolojik ve duygusal bir derinlik taşıdığını vurgular (Cumming, 2000). Bu, onun zamanın geçişini ve bireysel deneyimleri nasıl anlamlandırıldığını gösterir. Mona Lisa'nın yüzündeki yaş ve zaman etkileri, Leonardo'nun sanatsal tekniklerinin zamanın sürekliliğini nasıl yansıttığını gözler önüne serer (Panofsky, 1953).

Şekil 2. Leonardo Da Vinci, Yağlıboya, 77x53 cm, 1503-1507/1519, Louvre Müzesi

Rembrandt Van Rijn, zamanın psikolojik ve kişisel yansımalarını portrelerinde derin bir şekilde işlemiştir. Özellikle "Kendini Portreler" serisinde, zamanın birey üzerindeki etkilerini ve içsel durumları ustaca yansıtmıştır. Rembrandt'ın kendini portrelerinde, yaşlanma ve kişisel deneyimlerin yüz ifadeleri ve detaylı özelliklerle tasvir edildiği görülür (Schama, 1999). Sanatçı, portrelerinde yaşlandıkça yüzündeki kırışıklıklar, gözlerin derinliği ve genel ifade değişiklikleriyle zamanın psikolojik etkilerini ve kişisel dönüşümleri betimler.

Rembrandt'ın portrelerinde zamanın psikolojik yansımaları, yüz ifadeleri ve karakter analiziyle ön plana çıkar. Her bir portre, sanatçının yaşamındaki değişimleri, içsel çatışmaları ve yaşlanmanın getirdiği derinlikleri yansıtır. Bu yaklaşım, zamanın sadece fiziksel değil, aynı zamanda duygusal ve psikolojik boyutlarını da temsil eder (Liedtke, 2002). Rembrandt'ın kendini portreleri, zamanın geçişinin birey üzerindeki etkilerini açıkça gösterir ve sanatçının bu geçişleri nasıl anlamlandırıldığını ortaya koyar.

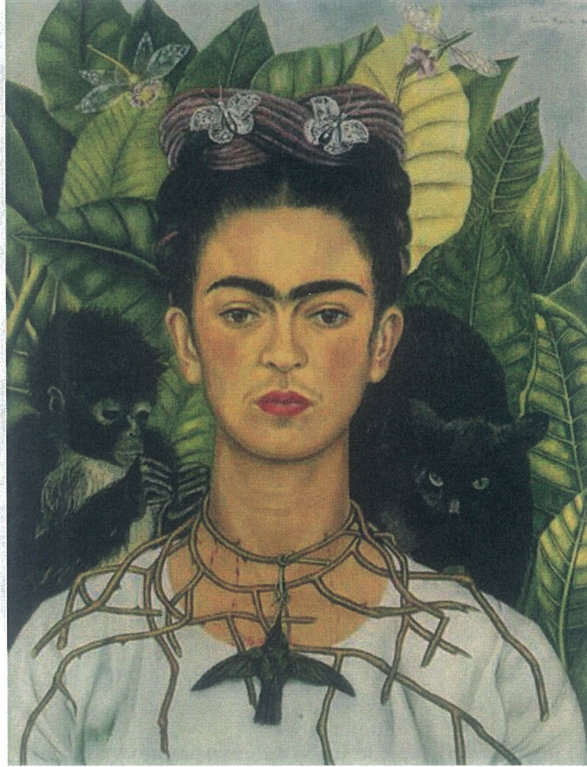

Şekil 3. Rembrandt Van Rijn, 1660, 80.3x63.3 cm, Metropolitan Museum of Art New York.

3.2. Modern ve Çağdaş Sanatçılar

Frida Kahlo kişisel zaman ve yaşamsal deneyimlerin portrelere entegre edilmesinde benzersiz bir yaklaşım sergilemiştir. Özellikle “Kendi Portremi” serisinde, sanatçı kendi yaşamındaki acı, hastalık ve kişisel dönüşümleri derin bir şekilde yansıtmıştır. Kahlo'nun portrelerinde, kişisel zamanın ve yaşamsal deneyimlerin izleri açıkça görülür; bu portreler, onun içsel dünyasının ve fiziksel acılarının doğrudan bir ifadesidir (Herrera, 1983).

Frida Kahlo'nun “Kendi Portremi” gibi eserlerinde, sanatçı kişisel travmalarını ve duygusal durumlarını simgesel öğeler ve çarpıcı detaylarla yansıtır. Örneğin, “Kendini Portre (Kırık Kol)” tablosunda, Kahlo'nun fiziksel yaraları ve acıları, kişisel zamanın ve yaşam deneyimlerinin bir yansıması olarak ele alınır. Renkler, kompozisyon ve semboller aracılığıyla, Kahlo'nun yaşadığı zorluklar ve bu zorlukların kendisi üzerindeki etkileri portreye entegre edilmiştir (Tibol, 1993). Kahlo'nun eserleri, kişisel deneyimlerin ve zamanın bir yansıması olarak, izleyiciye sanatçının yaşamı hakkında derin bir içgörü sunar.

Şekil 4. Frida Kahlo, Kendi Portrem, Yağlıboya, 1940, 61.2 x 47 cm, Harry Ransom Center, Austin

Andy Warhol zamanın popüler kültür ve medya ile ilişkisini portrelerinde yenilikçi bir şekilde temsil etmiştir. Özellikle “Marilyn Diptych” adlı eseri, bu ilişkinin nasıl sanat aracılığıyla ifade edilebileceğini gösterir. Warhol’un Marilyn Monroe’nun portresindeki tekrar ve farklı renklerle oluşturduğu bu diptych, medya ve ünlü kültürünün zamanla nasıl bir etkileşim içinde olduğunu vurgular (Warhol, 1962).

“Marilyn Diptych” eseri, Monroe'nun imajının medya tarafından sürekli olarak yeniden üretildiğini ve tüketildiğini temsil eder. Warhol, popüler kültürün zaman içindeki döngüsünü ve tüketim toplumunun etkilerini bu eserinde somutlaştırır. Portrede, Monroe’nun yüzü seri üretim teknikleriyle yeniden üretilirken, her bir yüz ifadesi farklı renklerle işlendiği için zamanın ve medya temsillerinin değişkenliğine dikkat çeker (Krauss, 1997). Warhol'un bu yaklaşımı, medya ve popüler kültürün zaman üzerindeki etkilerini, sanatın bir yansıması olarak sunar.

Şekil 5. Andy Warhol, 1962, 205,4 x 144,8 cm, Tate Modern, London

3.3. Fotoğrafçılar

Cindy Sherman kişisel ve toplumsal zaman algısını fotografik portrelerinde yenilikçi bir şekilde yorumlamıştır. Sherman'ın "Untitled Film Stills" serisi, bu algının nasıl bireysel ve kültürel bağlamlarda ele alındığını gösterir. Sherman, bu seride, kendisini çeşitli kadın karakterleri olarak tasvir ederek toplumsal normlar ve kimlikler üzerine derinlemesine bir analiz yapar (Sherman, 1977).

Sherman'ın portreleri, zamanın toplumsal ve kültürel etkilerini sorgulayan bir araç olarak işlev görür. Her bir fotoğraf, bir film karesi gibi tasarlandığı için, toplumsal cinsiyet rollerinin ve zamanın toplumsal yapılarına dair bir yorum sunar. Sherman'ın karakterleri, kişisel zaman ve toplumsal zaman algısının nasıl iç içe geçtiğini ve kültürel temsillerin bireysel kimlikler üzerindeki etkilerini ortaya koyar (Foster, 1996). Bu yaklaşım, Sherman'ın fotoğraflarında zamanın hem bireysel hem de toplumsal boyutlarını keşfetmesini sağlar.

Richard Avedon portrelerinde zamanın psikolojik ve sosyal boyutlarını derinlemesine ele almıştır. Özellikle "In the American West" ve "The Family" serilerinde, Avedon'un portreleri, bireylerin sosyal rollerini ve içsel dünyalarını zamanın etkileriyle birlikte yansıtır (Avedon, 1985).

Avedon'un portreleri, zamanın kişisel ve sosyal etkilerini açıkça ortaya koyar. "In the American West" serisinde, Avedon'un modeli seçimi ve çekim tarzı, Amerikan batısındaki sosyal ve ekonomik koşulların bireyler üzerindeki etkilerini vurgular. Her bir portre, zamanın izlerini ve karakterlerin yaşadığı sosyal değişimleri gözler önüne serer (Avedon, 1985). Aynı şekilde, "The Family" serisinde, Avedon, aile bireylerinin sosyal rollerini ve bu rollerin zaman içindeki değişimini psikolojik bir derinlikle işler (Avedon, 1993). Bu portrelerdeki detaylar ve ifade biçimleri, zamanın sosyal ve psikolojik etkilerini anlatan güçlü bir görsel anlatı sunar.

Avedon'un bu yaklaşımı, zamanın hem bireysel hem de toplumsal boyutlarını portrelerinde nasıl ele aldığını ve sanatçının zamanla ilgili derin gözlemlerini nasıl ifade ettiğini ortaya koyar.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ZAMANIN SOSYAL VE KÜLTÜREL BAĞLAM

4.1. Toplumsal Değişimlerin Portrelerdeki Yansımaları

Toplumsal değişimler, portre sanatında önemli bir rol oynamış ve sanatçılar bu değişimleri portrelerde çeşitli şekillerde yansıtmıştır. Portreler, dönemin sosyal yapıları, sınıf farklılıkları, cinsiyet rolleri ve kültürel normları hakkında bilgi verir. Toplumsal değişimlerin portrelere yansması, bireylerin ve grupların toplumsal kimliklerini, rol değişimlerini ve sosyal statülerini gözler önüne serer.

Örneğin, 19. yüzyılın ortalarındaki sosyal ve endüstriyel değişimler, birçok portre sanatçısının toplumun sosyal yapısını ve ekonomik değişiklikleri yansıttığı bir dönem olmuştur. Bu dönemde, daguerreotype gibi yeni fotoğraf tekniklerinin ortaya çıkması, bireylerin daha gerçekçi ve günlük yaşantılarının daha doğru yansıtıldığı portrelere olan talebi artırmıştır (Baxandall, 1991).

20. yüzyılda, toplumsal hareketler ve değişimlerle birlikte sanatçılar, portrelerinde toplumsal sorunlara, politik değişikliklere ve kültürel dönüşümlere dikkat çekmiştir. Andy Warhol'un "Marilyn Diptych" eseri, popüler kültürün ve medyanın toplumsal etkilerini, ünlülerin imajlarını nasıl manipüle ettiğini gösterir (Warhol, 1962). Cindy Sherman'ın "Untitled Film Stills" serisi ise toplumsal cinsiyet rollerini ve medya temsillerini ele alarak, toplumsal normlara dair bir eleştiri sunar (Sherman, 1977).

Portreler, toplumsal değişimlerin bireyler ve gruplar üzerindeki etkilerini görsel olarak yansıtır, bu da sanatçıların tarihsel ve kültürel bağlamları anlamada önemli bir araç olmalarını sağlar.

4.1.1. Sosyal Sınıf ve Zaman

Sosyal sınıf ve zaman arasındaki ilişki, portre sanatı aracılığıyla dikkatlice belgelenebilir ve incelenebilir. Portreler, bir dönemin sosyal ve kültürel dinamiklerini yansıtan güçlü araçlardır. Sosyal sınıf, bireylerin ekonomik ve toplumsal konumlarını belirlerken, zaman bu konumların değişimini ve dönüşümünü etkileyen bir faktördür.

Tarihsel süreç içinde, sosyal sınıf yapıları ve bunların portrelerdeki temsilleri önemli değişimler göstermiştir. Örneğin, 18. yüzyılda aristokratik sınıfın ve burjuvazinin portreleri, lüks ve prestij ile ilişkilendirilirken, 19. yüzyıldan itibaren bu temsiller sosyal sınıf değişimlerini ve toplumsal hareketleri daha demokratik bir biçimde yansıtmaya başlamıştır. Endüstriyel devrim, sosyal sınıfların yapılarını yeniden şekillendirmiş ve bu değişiklikler, portrelerdeki estetik ve tematik yaklaşımlara yansımıştır (Bourdieu, 1984).

4.1.2. Kültürel Temsiller

Portreler, zamanın kültürel temsillerini yansıtırken farklı kültürlerde çeşitli biçimlerde ele alınır. Batı sanatında, özellikle Rönesans döneminde portreler, bireylerin sosyal statülerini ve dönemin estetik anlayışını yansıtmak için zamanla ilişkili detaylar içerir. Rönesans portrelerinde, kişinin toplumsal konumu ve bireysel özellikleri, dönemin estetik ve sosyal değerlerini yansıtacak şekilde detaylandırılmıştır (Panofsky, 1955).

Doğu kültürlerinde, zaman genellikle mistik ve sembolik bir biçimde temsil edilir. Çin sanatında, portreler kişinin ruhsal durumunu ve zamanın döngüsellliğini ifade eden semboller içerir. Bu semboller, zamanın sürekli değişim ve dönüşüm doğasını yansıtır (Freer, 2002). Japon sanatında ise Ukiyo-e tarzı, zamanın geçici doğasını vurgular ve bu geçici anların estetik değerini yüceltir, böylece zamanın anlık güzelliğini ve değişkenliğini öne çıkarır (Mitchell, 1992). Afrika ve yerli kültürlerde ise portreler, zamanın döngüsel doğasını ve toplumsal bağlamdaki ritüel anları yansıtmak için kullanılır. Bu portreler, kişinin toplumsal rolünü ve geçmiş ile geleceğin birleşimini simgeler. Örneğin, Afrika'daki masklar ve heykeller, zamanın sürekli ve döngüsel doğasını vurgulayan semboller içerir (Barley, 1988).

Bu bağlamda, portrelerde zamanın temsilleri, farklı kültürlerin estetik ve toplumsal anlayışlarını yansıtır. Batı kültüründeki bireysel ve toplumsal temsillerden, Doğu kültürlerinde mistik ve geçici anlara kadar, portreler kültürel değerlerin ve zaman algılarının anlaşılmasında önemli bir rol oynar.

4.2. Tarihsel Olaylar ve Zaman

Portreler, tarihsel olayların zaman içindeki etkilerini ve toplumsal değişimleri yansıtmada konusunda önemli bir kaynak sağlar. Portrelerdeki temsiller, belirli bir dönemin sosyal, kültürel ve politik bağlamını belgeleyebilir. Örneğin, Napolyon Bonapart'ın portreleri, sadece onun askeri ve siyasi gücünü değil, aynı zamanda 19. yüzyıl Fransız toplumunun otoriter yapısını da yansıtır (Brown, 2007).

Viktorya dönemi İngilteresi'nde portreler, dönemin sınıf yapısını ve sosyal normlarını göstermek için kullanılmıştır. Bu portrelerde aristokratik ve burjuva sınıflar arasındaki farklar, giysiler ve pozlarla belirginleştirilir (Barker, 1994).

Modern sanatın etkisiyle, 20. yüzyılda portreler geleneksel temsillerden uzaklaşarak daha soyut ve yenilikçi bir biçime evrilmiştir. Pablo Picasso'nun kübist portreleri, bireylerin zaman içindeki çok boyutlu ve karmaşık doğasını yansıtır (Richardson, 1991). Bu değişimler, portrelerin tarihsel olaylarla nasıl ilişkilendirildiğini ve zamanla nasıl evrildiğini anlamamıza yardımcı olur (Foucault, 1977).

4.2.1. Tarihsel Olaylar ve Etkileri

Portreler, tarihsel dönemlerin toplumsal ve kültürel etkilerini yansıtan önemli sanat eserleridir. Antik Çağ'da, portreler genellikle bireylerin sosyal ve politik güçlerini vurgulamak için kullanılırken, Orta Çağ'da dini ve soylu figürleri betimleyen daha sembolik bir üslup benimsenmiştir (Warburg, 1929; Brown, 1989). Rönesans döneminde, bireylerin psikolojik derinliklerini ve kişisel özelliklerini gerçekçi bir şekilde yansıtmaya amacı öne çıkmıştır (Burckhardt, 1990). Barok dönemi ise, portrelerde dramatik ışıklandırma ve gösterişli kompozisyonlar kullanarak bireylerin güç ve zenginliğini vurgulamıştır (Kemp, 1990). 19.yüzyılda, Endüstriyel Devrim'in etkisiyle, portreler sosyal sınıf ve bireysel başarıları belgeleyen bir araç haline gelmiştir (Gombrich, 1995). 20. yüzyılda modern sanatın etkisiyle portreler, soyut ve deneysel tekniklerle dönemin toplumsal dinamiklerini yansıtmıştır (Richardson, 1991). Bu dönemler, portrelerin tarihsel ve kültürel bağlamda nasıl evrildiğini ve toplumsal değişimleri nasıl belgelendiğini göstermektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TEKNİK VE ESTETİK YAKLAŞIMLAR

5.1. Teknik Yöntemleri ve Zaman Temsili

Portrelerde kullanılan teknik yöntemler ve zaman temsili, sanatçının bireyleri ve dönemlerini nasıl temsil ettiğini belirler. Rönesans döneminde, sfumato ve chiaroscuro gibi teknikler kullanılarak portrelerde daha gerçekçi ve doğal bir temsil sağlanmıştır (Kemp, 1990). Barok döneminde ise, dramatik ışıklandırma ve hareketli kompozisyonlar, bireylerin güç ve zenginliğini vurgulamak için tercih edilmiştir (Brown, 1989).

Modern dönemde, sanatçılar soyutlama ve deneysel teknikler kullanarak portrelerde zamanın ve mekânın değişkenliğini ifade etmiştir. Picasso'nun kübist portreleri bu yaklaşımı örnekler (Richardson, 1991). Portrelerde zaman temsili, bireylerin ve toplumların tarihsel algılarını yansıtırken, teknikler bu algıların nasıl ifade edildiğini gösterir (Gombrich, 1995).

5.1.1. Geleneksel Teknikler

Geleneksel teknikler, portrelerde zaman temsillerini önemli ölçüde etkiler. **Yağlıboya** tekniği, Rönesans döneminden itibaren detaylı ve gerçekçi portreler yaratmak için kullanılmıştır. Bu teknik, bireylerin duygusal durumlarını ve sosyal konumlarını vurgularken, zamanın estetik anlayışını da yansıtır (Gombrich, 1995). **Suluboya** ise daha hafif ve şeffaf bir temsil sağlar, bu da zamanın ve dönemin daha akıcı ve belirsiz yönlerini ifade eder. Suluboya, özellikle 18. ve 19. yüzyıllarda, portrelerde daha doğal ve yumuşak bir estetik sunmuştur (Harris, 2006). Geleneksel teknikler, portrelerin tarihsel bağlamını ve zaman içindeki temsillerini belirginleştirir.

5.1.2. Modern Teknikler

Modern teknikler, portrelerde zamanın temsiline önemli katkılar sağlar. **Fotoğraf**, gerçekçi bir şekilde bireylerin anlık durumlarını ve fiziksel özelliklerini yakalayarak belirli bir zaman dilimini belgelemede yüksek doğruluk sunar (Batchen, 2000). **Dijital sanat** ise sanatçılara çeşitli zaman dilimlerini ve perspektifleri bir araya getirme imkânı tanır, bu sayede çağdaş deneyimleri ve zamanın dinamik doğasını etkili bir şekilde temsil eder (Paul, 2015). Bu modern teknikler, portrelerde zamanın hem anlık hem de çok boyutlu temsillerini sunar.

5.2. Estetik Üsluplar ve Zaman

Portrelerde estetik üsluplar, zamanın toplumsal ve kültürel bağlamını yansıtır. Rönesans döneminde, gerçekçilik ön plandaydı; sanatçılar, bireylerin yüz ifadelerini ve kişiliklerini detaylı şekilde betimleyerek zamanın duygusal derinliğini yansıttı (Kemp, 1990). Barok dönemi ise, dramatik ışıklandırma ve hareketli kompozisyonlarla bireylerin güç ve zenginliğini vurguladı, böylece zamanın gösterişli ve dinamik yönlerini ifade etti (Brown, 1989). Modern dönemde, estetik üsluplar daha soyut hale geldi; Picasso'nun kübist portreleri, çoklu perspektiflerle zamanın çok boyutlu doğasını yansıttı (Richardson, 1991). Dijital dönem ise, zamanın hızla değişen doğasını ve çağdaş deneyimleri çok boyutlu bir şekilde temsil eden yeni estetik anlayışlar sundu (Paul, 2015).

5.2.1. Klasik ve Modern Üsluplar

Klasik ve modern estetik üsluplar, portrelerde zamanın temsiline farklı açılardan katkıda bulunur. Klasik üsluplar, özellikle Rönesans ve Barok dönemlerinde, zamanın ayrıntılı ve gerçekçi bir şekilde yansıtılmasını vurgular. Rönesans sanatçıları, bireylerin yüz ifadelerini ve sosyal konumlarını gerçekçilikle betimleyerek zamanın duygusal ve psikolojik derinliğini ortaya koymuştur (Kemp, 1990). Barok dönemi ise dramatik ışıklandırma ve hareketli kompozisyonlarla zamanın güç ve zenginlik temalarını öne çıkarmıştır (Brown, 1989).

Modern üsluplar ise zaman temsiline daha soyut ve yenilikçi yaklaşımlar getirir. 20. yüzyılda, özellikle Kübizm akımları, Picasso gibi sanatçılar tarafından uygulanarak zamanın çoklu perspektiflerle temsil edilmesini sağlamıştır (Richardson, 1991). Dijital sanat ise, zamanın hızla değişen ve çok boyutlu doğasını temsil etmek için yeni teknikler sunarak, çağdaş deneyimlerin dinamik bir şekilde yansıtılmasını mümkün kılar (Paul, 2015). Kısacası, klasik üsluplar zamanın ayrıntılı ve gerçekçi temsiline odaklanırken, modern üsluplar zamanın soyut ve çok boyutlu doğasını ifade eder.

ALTINCI BÖLÜM

Gelecek Araştırma Alanları

6.1. Dijital ve Yeni Medya Sanatında Zaman

Dijital ve yeni medya sanatında, zaman portrelerde yenilikçi bir şekilde ele alınır. Dijital sanat, zamanın hızla değişen doğasını ve etkileşimli deneyimleri portrelere entegre eder. Bu teknikler, portrelerde farklı zaman dilimlerini ve mekânları bir arada sunarak zamanın çok boyutlu bir temsilini sağlar (Paul, 2015). Yeni medya sanatında ise, video ve etkileşimli medya kullanılarak zamanın akışı ve değişimi portrelere dahil edilir. Sanal gerçeklik ve artırılmış gerçeklik gibi teknolojiler, zamanın algısını yeniden şekillendirir ve izleyicilere derin bir zaman deneyimi sunar (Grau, 2003; Manovich, 2001).

6.1.1. Dijital Sanat

Dijital sanat, yeni medya ve dijital teknolojiler, portrelerde zamanın temsiline yenilikçi yaklaşımlar getirir. Dijital sanat ve yeni medya, portrelerde zamanın dinamik ve çok boyutlu doğasını ifade etmek için çeşitli teknolojiler kullanır. Dijital araçlar, portrelere farklı zaman dilimlerini ve mekânları entegre ederek zamanın etkileşimli bir temsilini sağlar. Video ve hareketli görüntü teknikleri, zamanın akışını görselleştirir ve izleyicilere zamanın değişimini deneyimleme fırsatı sunar. Ayrıca, sanal gerçeklik (VR) ve artırılmış gerçeklik (AR) teknolojileri, portrelerde zaman algısını yeniden şekillendirir ve daha derin bir zaman deneyimi sağlar (Paul, 2015; Grau, 2003; Manovich, 2001).

6.1.2. Sanal Gerçeklik ve Zaman

Sanal gerçeklik (VR) ve artırılmış gerçeklik (AR) teknolojileri, portrelerde zaman algısını önemli ölçüde dönüştürür. VR, izleyicilere portrelerin farklı zaman dilimlerini ve tarihsel bağlamlarını üç boyutlu ve etkileşimli bir ortamda deneyimleme fırsatı sunar, böylece zamanın derinlemesine bir temsilini sağlar. AR ise gerçek dünyaya dijital bilgileri ekleyerek portrelerdeki zaman değişimlerini ve tarihsel dönüşümleri izleyiciye doğrudan gösterir, bu da zamanın daha etkileşimli ve kişisel bir şekilde algılanmasını sağlar (Grau, 2003; Manovich, 2001).

6.2. İnterdisipliner Yaklaşımlar

Portrelerde interdisipliner yaklaşımlar, sanatın çeşitli alanlarının birleşimini kullanarak daha zengin ve derinlemesine bir temsil sağlar. Sanat ve teknoloji ilişkisi, dijital sanat ve yeni medya teknolojilerinin kullanımı ile portreleri etkileşimli ve dinamik bir şekilde sunar. Örneğin, artırılmış gerçeklik (AR) ve sanal gerçeklik (VR) teknolojileri, izleyicilere portrelerin farklı zaman dilimlerini ve bağlamlarını deneyimleme fırsatı sunar (Grau, 2003). Sanat ve psikoloji ise, portrelerde bireylerin içsel dünyalarını ve duygusal durumlarını yansıtmak için psikolojik analizler kullanır, bu da portrelerin derin duygusal anlamlarını ortaya çıkarır (Elkins, 1999).

Ayrıca, sanat ve sosyal bilimler disiplinleri, portrelerin toplumsal ve kültürel bağlamlarını inceleyerek, sanat eserlerinin toplumsal etkilerini ve kimlik temsillerini analiz eder (Bourdieu, 1993). Bu interdisipliner yaklaşımlar, portre sanatının daha kapsamlı ve etkileyici bir biçimde ifade edilmesini sağlar.

6.2.1. Psikoloji ve Zaman

Psikolojik analizler, portrelerde zamanın temsiline derin bir etki yapar. Psikolojik teoriler, bireylerin duygusal ve zihinsel durumlarını yansıtarak zamanın psikolojik boyutlarını ortaya çıkarır. Freud'un psikoanalitik teorileri, portrelerde bilinçaltı ve anıların etkilerini anlamaya yardımcı olurken, gelişim psikolojisi yaşa bağlı değişimleri portrelere yansıtma konusunda bilgi sağlar (Freud, 1915; Erikson, 1950). Psikolojik analizler, bireylerin zaman algısını ve içsel deneyimlerini portrelerde daha derinlemesine ifade eder.

6.2.2. Sosyoloji ve Zaman

Sosyolojik teoriler, portrelerde zamanın temsiline derinlemesine katkılar sağlar. Pierre Bourdieu'nün sosyal alan teorisi, portrelerde toplumsal sınıf, kültürel kapital ve sosyal konumları yansıtanın yollarını sunar. Bourdieu'nün çalışmaları, bireylerin toplumsal bağlamlarda nasıl temsil edildiğini ve bu temsillerin zaman içinde nasıl değiştiğini anlamamıza yardımcı olur (Bourdieu, 1984). Örneğin, bir portredeki figürün giyimi, arka planı ve diğer detaylar, kişinin sosyal statüsünü ve kültürel değerlerini zaman içinde nasıl koruduğunu veya değiştirdiğini gösterebilir.

Erving Goffman'ın sunum ve kimlik teorisi ise, bireylerin sosyal etkileşimlerdeki rollerini ve toplumsal yüzlerini portrelerde nasıl sergilediğini inceler. Goffman, bireylerin kendilerini toplumsal bağlamlarda nasıl sunduklarını ve bu sunumların zaman içinde nasıl evrildiğini açıklar (Goffman, 1959). Portrelerde, bir bireyin sosyal kimliği ve toplumsal rolleri, zamanın etkisiyle nasıl değiştiği ve bu değişimlerin görselleştirilmesi bu teoriler aracılığıyla anlaşılabilir. Bu sosyolojik yaklaşımlar, portrelerde zamanın toplumsal ve bireysel boyutlarını yansıtarak, sanatçıların ve izleyicilerin zamanın sosyal bağlamdaki etkilerini daha iyi anlamalarına yardımcı olur.

YEDİNCİ BÖLÜM

UYGULAMA RAPORU

7.1. Uygulamannın Yapılış Gerekeçesi

Diploma çalışmanın konusu yaşlıların yaşlandığını kabul görmemesi, toplumlarda yaşlılık bir hastalık gibi görünüyor olmasını bir düzlem üzerinde ele aldım. Yaşlı bireylerin yüzlerinin sarkması, kırışması sonucunda ruhlarına halen daha genç tutabilmeleri sadece yüz anatomisi olarak yılların verdiği yorgunluk, yaş standartları gençlik perdesini araladığını yansıtmak istedim. Bireylerin buldukları duruma alışmaları gelip geçen güzelliğin bireyden gelip geçtiğini ve bu durumla memnun kalması gerektiğini anlatmak için diploma çalışmamda genç figürün yaşlı figürün üzerinde olması ve yarısının kıvrılıyor olması zaman geçişini ifade etmektedir.

Psikolojik yaş, kişinin hissettiği, davrandığı ve ona göre hareket ettiği yaşır ve bu nedenle doğumdan itibaren alınan yaş olan kronolojik yaşa eşit olmak zorunda değildir. Bu nedenle, bir kişi gerçekte olduğundan daha yaşlı, daha genç ya da olduğu yaşta hissedebilir fakat yüz anatomisindeki sarkmalar, kırışıklıklar bazı bireylerin ruh yaşını yansıtmaları da bireyler zamanla toplumda bu durumu aşarak kendileri gördükleri statüde oldukça mutlu olmalarını, gelip geçiciliğin herkese ait olduğunu diploma çalışmasına ele almak istedim.

7.2. İçerik ve Biçime Yönelik Saptamalar

Dijital ortamda çekilmiş aynı düzlem üzerinde olan iki ayrı orijinal fotoğraf tuval üzerine yağlı boya tekniği ile aktarılmıştır. Resimlerin biri yaşlı bir figüre ait iken diğer resim genç bir figürü yansıtmaktadır. Figürler yağlı boya tekniği ile tuval üzerine aktarıldıktan sonra birleştirme aşamasında yaşlı figür düz bir düzlemde kalırken genç figür yaşlı figürünün yarısı görünecek şekilde büzleştirilmiştir. Genç figürün büzleştirülen ve kıvrılan bazı kenarları tutkal yardımı ile alttaki yaşlı figüre yapıştırılarak ve kıvrılan kısımları alt taraftan zımbalayarak sabitleştirilmiştir. Tablo iki aşamadan oluşarak iki ayrı portre tek bir düzlem üzerinde birleştirilip izleyiciye sunulmuştur.

7.3. Uygulamanın Düşsel Yönü

Portre toplumumuzda insanın kişiliğini yansıtan bir türdür, her insan genç kalmayı arzularken yaşlanmasını kabullenemez, bazı insanlar her ne kadar yaşlandığını kabul etmeseler de yüz anatomisindeki sarkmalar, derideki kırışıklıklar onların yaş ortalamasının göstergesidir. Sanatçımız bu konuyu ele alarak gençlik perdesini aralamış yaşlılığa geçen sürecin gizlenemeyeceğini ve zamanla insanların bu durumu kabullenmesi gerektiğini yaş aldıkça yüzlerde görünen her bir detaya alışmaları, her şeyin gelip geçici olduğunu benimsemeliler. Yağlı boya tekniği ile tuvale aktarılan portre tablosu tam olarak gençliğin süzülüp gittiğini ve yaşlanmanın ortaya çıkmasını anlatmaktadır.

RESİMLER

Şekil 6. Edanur Kaya. Zaman Perdesi. Yağlı boya. 50x70cm. 2024

KAYNAKÇALAR

- Sherman, C. (1977). *Antitide Film Stills*. New York: Art Publishers.
- Foster, H. (1996). *The Return of the Real: The Avant-Garde at the End of the Century*. Cambridge: MIT Press.
- O'Neill, P. (2004). *Cindy Sherman*. London: Phaidon Press.
- Avedon, R. (1985). *In the American West*. New York: Random House.
- Avedon, R. (1993). *The Family*. New York: Harry N. Abrams.
- Greenough, S., & Avedon, R. (2000). *Richard Avedon: Portraits of Power*. Washington D.C.: National Gallery of Art.
- Baxandall, M. (1991). *Painting and Experience in Fifteenth-Century Italy*. Oxford: Oxford University Press.
- Warhol, A. (1962). *Marilyn Diptych*. New York: Andy Warhol Foundation.
- Sherman, C. (1977). *Untitled Film Stills*. New York: Art Publishers.
- Bourdieu, Pierre. *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. Routledge, 1984.
- Barley, Nigel. *African Art: The Traditional Works*. Thames & Hudson, 1988.
- Freer, John. *Chinese Art: A Complete Overview*. Harper & Row, 2002.
- Mitchell, Richard. *Ukiyo-e: An Introduction to the Japanese Print*. Kodansha International, 1992.
- Panofsky, Erwin. *Renaissance and Rénascences in Western Art*. Harper & Row, 1955.
- Barker, Juliet. *The Victorian and Edwardian Ages: A Social History*. Routledge, 1994.
- Brown, Malcolm. *Napoleon: A Life*. St. Martin's Press, 2007.
- Foucault, Michel. *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*. Pantheon Books, 1977.
- Richardson, John. *A Life of Picasso: The Triumphant Years, 1917-1932*. Alfred A. Knopf, 1991.
- Barker, Juliet. *The Victorian and Edwardian Ages: A Social History*. Routledge, 1994.
- Brown, Maurice. *The Middle Ages: A History*. Blackwell Publishing, 1989.
- Burckhardt, Jacob. *The Civilization of the Renaissance in Italy*. Penguin Classics, 1990.
- Gombrich, E. H. *The Story of Art*. Phaidon Press, 1995.
- Kemp, Martin. *The Science of Art: Optical Themes in Western Art from Brunelleschi to Seurat*. Yale University Press, 1990.
- Richardson, John. *A Life of Picasso: The Triumphant Years, 1917-1932*. Alfred A. Knopf, 1991.
- Warburg, Aby. *The Renewal of Pagan Antiquity: Contributions to the Cultural History of the European Renaissance*. Getty Research Institute, 1929.
- Gombrich, E. H. *The Story of Art*. Phaidon Press, 1995.
- Kemp, Martin. *The Science of Art: Optical Themes in Western Art from Brunelleschi to Seurat*. Yale University Press, 1990.
- Richardson, John. *A Life of Picasso: The Triumphant Years, 1917-1932*. Alfred A. Knopf, 1991.
- Gombrich, E. H. *The Story of Art*. Phaidon Press, 1995.
- Harris, Eileen. *The Art of Watercolour: An Introduction*. Tate Publishing, 2006.
- Batchen, Geoffrey. *Each Wild Idea: Writing, Photography, History*. MIT Press, 2000.
- Paul, Christiane. *Digital Art*. Thames & Hudson, 2015.
- Brown, Maurice. *The Middle Ages: A History*. Blackwell Publishing, 1989.
- Kemp, Martin. *The Science of Art: Optical Themes in Western Art from Brunelleschi to Seurat*. Yale University Press, 1990.
- Paul, Christiane. *Digital Art*. Thames & Hudson, 2015.
- Richardson, John. *A Life of Picasso: The Triumphant Years, 1917-1932*. Alfred A. Knopf, 1991.

- Grau, Oliver. *Virtual Art: From Illusion to Immersion*. MIT Press, 2003.
- Manovich, Lev. *The Language of New Media*. MIT Press, 2001.
- Paul, Christiane. *Digital Art*. Thames & Hudson, 2015.
- Grau, Oliver. *Virtual Art: From Illusion to Immersion*. MIT Press, 2003.
- Manovich, Lev. *The Language of New Media*. MIT Press, 2001.
- Bourdieu, Pierre. *Distinction: A Social Critique of the Judgment of Taste*. Harvard University Press, 1993.
- Elkins, James. *How to Use Your Eyes*. Routledge, 1999.
- Grau, Oliver. *Virtual Art: From Illusion to Immersion*. MIT Press, 2003.
- Paul, Christiane. *Digital Art*. Thames & Hudson, 2015.
- Erikson, Erik H. *Childhood and Society*. Norton & Company, 1950.
- Freud, Sigmund. *The Unconscious*. The Hogarth Press, 1915.
- Harris, J. (1997). *Seventeenth-Century Dutch Portraiture: A New Perspective*. Cambridge University Press.
- Monet, C. (1880-1890). *Rouen Katedrali Serisi*.
- Dalí, S. (1930-1940). *Sürrealist Portreler*.
- Sontag, S. (1977). *On Photography*. Farrar, Straus and Giroux.
- Peirce, C. S. (1931-1958). *Collected Papers of Charles Sanders Peirce*. Harvard University Press.
- Jung, C. G. (1964). *Man and His Symbols*. Dell Publishing.
- Gombrich, E. H. (1995). *Sanatın Tarihi*. Çeviren: İsmail Yerguz. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Clark, K. (1969). *Sanatın Doğası: Bir Araştırma*. Londra: Penguin Books.
- Kemp, M. (2000). *Sanat ve Bilim: Görsel Sanatların Tarihi*. Oxford: Oxford University Press.
- Thompson, E. P. (1963). *The Making of the English Working Class*. New York: Vintage Books.
- Castells, M. (1996). *The Information Age: Economy, Society and Culture*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Landes, D. S. (1969). *The Unbound Prometheus: Technological Change and Industrial Development in Western Europe from 1750 to the Present*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Burgoyne, R. (1997). *The Art of Time: Film and the Representation of Time*. London: Routledge.
- Herman, D. (2009). *Basic Elements of Narrative*. Malden: Blackwell Publishing.
- Genette, G. (1980). *Narrative Discourse: An Essay in Method*. Ithaca: Cornell University Press.
- Kemp, M. (2006). *Leonardo da Vinci: The Marvellous Works of Nature and Man*. Oxford: Oxford University Press.
- Cumming, R. (2000). *The Art of Leonardo da Vinci*. London: Phaidon Press.
- Panofsky, E. (1953). *Meaning in the Visual Arts*. Chicago: University of Chicago Press.
- Schama, S. (1999). *Rembrandt's Eyes*. New York: Random House.
- Liedtke, W. (2002). *Rembrandt and His Time*. New York: Metropolitan Museum of Art.
- Buvelot, Q., & Wetering, E. (2000). *Rembrandt: The Master and His Workshop*. Amsterdam: Rijksmuseum.
- Herrera, H. (1983). *Frida: A Biography of Frida Kahlo*. New York: Harper & Row.
- Tibol, R. (1993). *Frida Kahlo: The Return of the Soul*. New York: Harcourt Brace.
- Deffebach, L. (2014). *Frida Kahlo: The Paintings*. New York: Harry N. Abrams.
- Warhol, A. (1962). *Marilyn Diptych*. New York: Andy Warhol Foundation.
- Krauss, R. (1997). *The Originality of the Avant-Garde and Other Modernist Myths*. Cambridge: MIT Press.
- Banes, S. (1993). *Writing Dancing in the Age of Postmodernism*. Hanover: Wesleyan University Press.